

ΝΟΜΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

ΛΑΡΗΣ ΒΡΑΧΙΜΗΣ - Δικηγόρος

ΤΟ ΔΙΚΑΙΟ ΤΩΝ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΚΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ (Α')

Η ΑΞΙΩΣΗΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΣΤΟ
ΑΠΟΚΤΗΜΑ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΟΝ ΠΕΡΙ
ΡΥΘΜΙΣΗΣ ΤΩΝ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΚΩΝ
ΣΧΕΣΕΩΝ ΤΩΝ ΣΥΖΥΓΩΝ ΝΟΜΟ
ΤΟΥ 1991 (Ν.232/91)

Εισαγωγή

- Στην Κύπρο μέχρι το 1990 δεν υπήρχε κάποια συγκεκριμένη νομοθετική ή άλλη ρύθμιση για τη διευθέτηση των περιουσιακών ή των ευρύτερων οικονομικών διαφορών των συζύγων σε περίπτωση διάστασης ή λύσης του γάμου τους.
- Τα ζητήματα αυτά ρυθμίζονταν από τη συνήθη νομοθεσία η οποία εφαρμοζόταν και σε μη παντρεμένα πρόσωπα και δεν συνδεόταν με την κατάρρευση του γάμου.
- Ο κυριότερος μηχανισμός στον οποία κατέφευγαν οι σύζυγοι για τη διευθέτηση αυτών των ζητημάτων ήταν αυτός του δικαίου της επιείκειας, κυρίως των εμπιστευμάτων (trusts).
- Οι διατάξεις αυτές όμως είναι σχετικά περιορισμένης εμβέλειας και αφορούν αξιώσεις των δικαιούχων πάνω σε συγκεκριμένη ιδιοκτησία, κινητή ή ακίνητη. Δεν προσφέρονταν για μια συνολική ρύθμιση του ζητήματος της κατανομής της περιουσίας που αποκτήθηκε στο γάμο.

- Το 1991, στα πλαίσια του ευρύτερου εκσυγχρονισμού του Οικογενειακού δικαίου, θεσπίστηκε ο περί Ρύθμισης των Περιουσιακών Σχέσεων των Συζύγων Νόμος του 1991 (Ν.232/91) ο οποίος επιχείρησε να ρυθμίσει νομοθετικά το ζήτημα της κατανομής της συζυγικής περιουσίας στην περίπτωση κατάρρευσης του γάμου καθώς και να ρυθμίσει τα ζητήματα που αφορούσαν την υποχρέωση διατροφής μεταξύ των συζύγων.
- Η κύρια διάταξη που ρυθμίζει τις περιουσιακές διαφορές των συζύγων είναι αυτή του άρθρου 14 του Νόμου 232/91 η οποία δημιουργεί αξίωση συμμετοχής του ενός συζύγου στην περιουσία που απόκτησε ο άλλος στην περίπτωση διάστασης ή λύσης του γάμου των συζύγων.
- Οι βασικές διατάξεις περιλαμβάνονται στα άρθρα 14 (αξίωση συμμετοχής σε περιουσία), 15 (παραγραφή αξίωσης), 16 (δωρεές μεταξύ συζύγων), 17 (απώλεια δικαιώματος έγερσης αγωγής και μείωση του ποσού της αξίωσης), 14Ε (διάταγμα μεταβίβασης στον αιτητή) καθώς και οι ορισμοί των όρων «Περιουσία» και «Συνεισφορά» στο άρθρο 2 του Νόμου.

- Το άρθρο 14 (αξίωση συμμετοχής σε περιουσία) αναπαράγει σε μεγάλο βαθμό τις διατάξεις του ΑΚ 1400 του Ελληνικού Αστικού Κώδικα και το άρθρο 15 (παραγραφή αξίωσης) τις διατάξεις του ΑΚ 1401. Οι διατάξεις του άρθρου 16 (δωρεές μεταξύ συζύγων) δεν συναντώνται στον Ελληνικό Αστικό Κώδικα, έχουν όμως ως βάση τις ρυθμίσεις του άρθρου 1380(1) BGB του Γερμανικού Κώδικα χωρίς όμως οι δυο ρυθμίσεις να είναι ταυτόσημες. Το άρθρο 17 (απώλεια δικαιώματος έγερσης αγωγής και μείωση του ποσού της αξίωσης) δεν αντιστοιχεί σε οποιαδήποτε διάταξη είτε του Ελληνικού είτε του Γερμανικού κώδικα και αποτελεί κυπριακή πρωτοτυπία. Πρωτότυπες είναι επίσης οι διατάξεις του άρθρου 14Ε (διάταγμα μεταβίβασης στον αιτητή) καθώς και ο ορισμός του όρου «Περιουσία» στο άρθρο 2 του Νόμου που δεν αντιστοιχούν σε κάποια διάταξη είτε του Ελληνικού είτε του Γερμανικού Κώδικα.

Το κείμενο των σχετικών διατάξεων

«14. Αξίωση συμμετοχής σε περιουσία

14.-(1) Σε περίπτωση που ο γάμος λυθεί ή ακυρωθεί, ή σε περίπτωση διάστασης των συζύγων, και η περιουσία του ενός συζύγου έχει αυξηθεί, ο άλλος σύζυγος, εφόσον συνέβαλε με οποιοδήποτε τρόπο στην αύξηση αυτή, δικαιούται να εγείρει αγωγή στο Δικαστήριο και να απαιτήσει την απόδοση του μέρους της αύξησης το οποίο προέρχεται από τη δική του συμβολή.

(2) Η συνεισφορά του ενός συζύγου στην αύξηση της περιουσίας του άλλου τεκμαίρεται ότι ανέρχεται στο ένα τρίτο της αύξησης, εκτός αν αποδειχθεί μεγαλύτερη ή μικρότερη συνεισφορά.

(3) Στην αύξηση της περιουσίας των συζύγων δεν υπολογίζεται ό,τι αυτοί απέκτησαν:

(α) Από δωρεά, κληρονομιά, κληροδοσία ή άλλη χαριστική αιτία

(β) με διάθεση περιουσίας που αποκτήθηκε με τις αναφερόμενες στην παράγραφο (α) αιτίες.»

Σύγκριση του άρθρου 14 με το ΑΚ 1400

- Το άρθρο 14 είναι ουσιαστικά ταυτόσημο με το ΑΚ 1400 με τη μόνη διαφορά ότι ενώ με βάση το άρθρο ΑΚ 1400 για να γεννηθεί η αξίωση σε περίπτωση διάστασης θα πρέπει να έχει συμπληρωθεί περίοδος διάστασης τριών ετών ενώ με βάση το άρθρο 14 η αξίωση γεννιέται αμέσως μόλις το ζευγάρι βρεθεί σε διάσταση.

[Αρχικά το άρθρο 14 επίσης έκανε αναφορά σε τριετή διάσταση ως προϋπόθεση γέννησης της αξίωσης, στη συνέχεια όμως τροποποιήθηκε με το τροποποιητικό νόμο 49(Ι)/1995 για να πάρει τη μορφή που έχει σήμερα.]

- Το άρθρο 14 όμως θα πρέπει να διαβάζεται μαζί με την ερμηνεία του όρου «Περιουσία» στο άρθρο 2 του Νόμου που προβλέπει τα εξής:

«“περιουσία” σημαίνει την κινητή και ακίνητη ιδιοκτησία η οποία αποκτήθηκε πριν από το γάμο με την προοπτική του γάμου ή οποτεδήποτε μετά τη σύναψη του γάμου από οποιοδήποτε από τους συζύγους»

[Ο ορισμός αυτός υπήρχε και στο αρχικό κείμενο του νόμου του 1991 χωρίς όμως την αναφορά σε περιουσία που αποκτήθηκε πριν από το γάμο με την προοπτική του γάμου η οποία προστέθηκε με τον τροποποιητικό νόμο 58(Ι)/1999]

«15. Παραγραφή αξίωσης

15. Η προβλεπόμενη από το άρθρο 14 αξίωση:

(α) Παραγράφεται τρία χρόνια μετά τη λύση ή την ακύρωση του γάμου:

Νοείται ότι για τους σκοπούς του Νόμου αυτού οποιαδήποτε αξίωση υπό μορφή ανταπαίτησης θα θεωρείται για σκοπούς καθορισμού του χρόνου παραγραφής ως ξεχωριστή Αγωγή εγερθείσα την ίδια ημερομηνία ως η Αγωγή στα πλαίσια της οποίας προβάλλεται η ανταπαίτηση.

(β) δε γεννιέται, σε περίπτωση θανάτου, στο πρόσωπο των κληρονόμων του συζύγου που πέθανε

(γ) δεν εκχωρείται ούτε κληρονομείται, εκτός αν έχει αναγνωριστεί συμβατικά ή αν έχει επιδοθεί αγωγή.»

Σύγκριση του άρθρου 15 με το ΑΚ 1401

- Το άρθρο 15 είναι και αυτό ουσιαστικά ταυτόσημο με το ΑΚ 1401 με τη μόνη διαφορά ότι με βάση το άρθρο ΑΚ 1400 η αξίωση παραγράφεται δυο χρόνια μετά τη λύση ή ακύρωση του γάμου ενώ με βάση το άρθρο 15 η παραγραφή επέρχεται στα τρία χρόνια.

[Και πάλι, αρχικά το άρθρο αυτό έκανε επίσης αναφορά σε παραγραφή μετά από δυο χρόνια από τη λύση ή ακύρωση του γάμου αλλά η περίοδος αυτή αυξήθηκε στα τρία χρόνια με τον τροποποιητικό νόμο 169(Ι)/2006.]

Οι διατάξεις που ακολουθούν δεν υπάρχουν στον Ελληνικό Αστικό Κώδικα:

«16. Δωρεές μεταξύ συζύγων

16. Το Δικαστήριο κατά την εκδίκαση αγωγής του ενός από τους συζύγους κατά του άλλου δυνάμει του άρθρου 14, θα λαμβάνει υπόψη κατά την επιδίκαση του ποσού το οποίο τυχόν ο ενάγων σύζυγος δικαιούται και την αξία των περιουσιακών στοιχείων τα οποία ο εναγόμενος σύζυγος δώρισε κατά τη διάρκεια του γάμου στον ενάγοντα.»

«Απώλεια δικαιώματος έγερσης αγωγής και μείωση του ποσού της αξίωσης

17.-(i) Το Δικαστήριο μπορεί να μην επιδικάσει στον ενάγοντα σύζυγο οποιοδήποτε ποσό με βάση το άρθρο 14 του παρόντος Νόμου ή να μειώσει το ποσό το οποίο αυτός θα εδικαιούτο με βάση το ίδιο άρθρο, αν αυτός-

- (α) Έχει καταδικαστεί για φόνο ή ανθρωποκτονία του άλλου συζύγου
- (β) έχει καταδικαστεί για φόνο ή ανθρωποκτονία τέκνου του άλλου συζύγου
- (γ) έχει καταδικαστεί για εκ προθέσεως πρόκληση βαριάς σωματικής βλάβης στον άλλο σύζυγο ή σε τέκνο του
- (δ) εγκατέλειψε χωρίς εύλογη αιτία το σύζυγο ή παρέλειψε να τον συντηρεί
- (ε) συμπεριφέρθηκε προς τον άλλο σύζυγο ή τα τέκνα του κατά τρόπο ιδιαίτερα σκληρο ή ανήθικο:

(ii) Για τους σκοπούς του παρόντος άρθρου το Δικαστήριο λαμβάνει υπόψη την έναντι του ενάγοντα συζύγου συμπεριφορά του άλλου συζύγου.»

«14Ε. Διατάγματα μεταβίβασης στον αιτητή

14Ε. Το Δικαστήριο έχει την εξουσία να εκδίδει διατάγματα για μεταβίβαση στον αιτητή περιουσίας του καθ' ου η αίτηση που συνιστά αντικείμενο της διαδικασίας που ακολουθείται δυνάμει του παρόντος Νόμου.»

Σε ότι αφορά την έννοια της «συνεισφοράς» αυτή ορίζεται από το άρθρο 2 του Νόμου ως εξής:

«"συνεισφορά" σημαίνει την οποιασδήποτε μορφής συνεισφορά των συζύγων στην απόκτηση ή τη δημιουργία περιουσίας και περιλαμβάνει τη φροντίδα της οικογενειακής εστίας και των μελών της οικογένειας.»

Εισαγωγή στην ερμηνεία των διατάξεων που αφορούν στις περιουσιακές διαφορές

- Όπως είχαμε δει στην προηγούμενη διάλεξη, μια από τις σοβαρές αδυναμίες ρυθμίσεων του Ελληνικού Αστικού κώδικα που αναφέρεται στις περιουσιακές διαφορές των συζύγων είναι ότι σημαντικά θέματα δεν ρυθμίζονται από το νόμο αλλά αφήνονται ανοικτά για να διευκρινιστούν από τη θεωρία και τη νομολογία.
- Το ίδιο ισχύει και σε σχέση με τις διατάξεις του Ν.232/91 που αναπαράγουν τις βασικές διατάξεις του Ελληνικού Αστικού Κώδικα (ΑΚ1400-1401) με πολύ λίγες προσθήκες διευκρινιστικών άρθρων. Μόνες εξαιρέσεις είναι το άρθρο 16 που προσθέτει μια ειδική ρύθμιση αναφορικά με τις δωρεές μεταξύ συζύγων, η συμπερίληψη στο νόμο ορισμών για τους όρους «περιουσία» και «συνεισφορά» που στόχευαν στο να επεξηγήσουν μερικώς τους όρους αυτούς και η εισαγωγή των διατάξεων 14Α-Ε που αποσκοπούσαν στη ρύθμιση κυρίως δικονομικών θεμάτων. Αναφορικά με τις διατάξεις αυτές μας ενδιαφέρει κυρίως το άρθρο 14Ε που ξεκαθαρίζει το δικαίωμα του δικαστηρίου σε αυτούσια απόδοση περιουσίας.
- Κατά τα άλλα όπως και στον Ελληνικό Αστικό Κώδικα αφέθηκαν να ερμηνευτούν νομολογιακά.

Η υπόθεση Ορφανίδης (1998)

- Η πρώτη απόφαση που επιχείρησε να ερμηνεύσει τις διατάξεις του Ν.232/91 αναφορικά με την αξίωση στην περιουσία του άλλου συζύγου ήταν η υπόθεση **Ορφανίδα v. Ορφανίδα** (1998) 1 ΑΑΔ 179.
- Η υπόθεση αφορούσε απαίτηση εφεσείουσας για συμμετοχή στην περιουσία του εφεσίβλητου συζύγου της με την οποία τελούσαν σε διάσταση. Κατά το χρόνο τέλεσης του γάμου οι διάδικοι δεν είχαν περιουσία ενώ κατά τον χρόνο γέννησης της αξίωσης, ο εφεσίβλητος είχε αποκτήσει αρκετή περιουσία μέρος της οποίας όμως είχε αποκτηθεί με δωρεά από τον πατέρα του.
- Όπως αναφέρεται στην απόφαση του εφετείου, η εφεσείουσα είχε συνεισφέρει και αυτή στην απόκτηση της περιουσίας από το σύζυγο της «[ά]μεσα, με τη συνεισφορά μέρους του εισοδήματός της στο οικογενειακό ταμείο και έμμεσα με την προσφορά των υπηρεσιών της στην οικογενειακή εστία και τη μέριμνα και φροντίδα των παιδιών.» Το Πρωτόδικο Δικαστήριο όμως δεν προέβηκε όπως στη συνέχεια αναφέρεται στην απόφαση του εφετείου σε «**εύρημα το οποίο να καταδεικνύει το ύψος και την έκταση της συνεισφοράς της στην αύξηση της περιουσίας του**». Έχοντας βρει όμως ότι «**η συνεισφορά [της εφεσείουσας] ήταν ουσιαστική και δεν υπήρχε ακριβής μαρτυρία, η οποία να αποκαλύπτει το ύψος της, ήταν παραδεκτή η επίκληση του αξιώματος της επιείκειας "ισότης συνιστά δικαιοσύνη" (equalityisequity) για τον καθορισμό του μεριδίου**» που δικαιούτο να λάβει η εφεσείουσα. Έτσι το Πρωτόδικο Δικαστήριο θεώρησε ότι η εφεσείουσα θα έπρεπε να λάβει το ½ της περιουσίας του εφεσίβλητου.

- Το εφετείο δεν συμφώνησε με την προσέγγιση αυτή θεωρώντας ότι οι αρχές που είχαν αναπτυχθεί στα πλαίσια του δικαίου της επιείκειας δεν είχαν θέση στην ερμηνεία των διατάξεων του άρθρου 14. Στο πιο γνωστό απόσπασμα από την απόφαση το Δικαστήριο ανέφερε τα εξής:

«Είναι πρόδηλο ότι το άρθρο 14 καθιδρύει αυτοτελή και περιεκτικό κώδικα, για το μερισμό της αύξησης της περιουσίας εκατέρου των συζύγων, σε βαθμό που να μην αφήνει πεδίο για συμπλήρωση ή επικουρική εφαρμογή, στον τομέα αυτό, των αρχών του Αγγλικού δικαίου.»

- Στη συνέχεια το Δικαστήριο ανέλυσε ως εξής τις νέες ρυθμίσεις:
 - Με το άρθρο 14, η απόκτηση συναρτάται με τη συνεισφορά στην αύξηση της περιουσίας του ετέρου των συζύγων. Το κριτήριο για την απόκτηση μεριδίου είναι αντικειμενικό, εκείνο της συνεισφοράς η οποία αποτελεί και το κυρίαρχο στοιχείο στον καθορισμό της αναλογίας του μεριδίου του μη εγγεγραμμένου ιδιοκτήτη.
 - Αντικείμενο του διαμοιρασμού δεν είναι το περιουσιακό στοιχείο αφ' εαυτού, αλλά η αύξηση της περιουσίας εκάτερου των συζύγων μετά το γάμο.
 - Στο βαθμό, όμως, που η αύξηση συσχετίζεται με συγκεκριμένο ακίνητο, και ο έτερος των συζύγων δικαιούται μεριδίου στην αύξηση, μπορεί να διαταχθεί η εγγραφή του ως ιδιοκτήτη για το αναλογούν σ' αυτόν μερίδιο (ποσοστό) ιδιοκτησίας
 - αφετηρία για την επίλυση διαφορών αυτής της φύσης αποτελεί η διαπίστωση των περιουσιακών στοιχείων των συζύγων κατά το χρόνο του γάμου.
 - Σε δεύτερο στάδιο, έρχεται η διαπίστωση της αύξησης, (αν υπάρχει),
 - και σε τρίτο η προέλευση της αύξησης και η συνάρτησή της με τη συνεισφορά του ετέρου των συζύγων στην πραγμάτωσή της.

- Εφόσον δεν αποκαλύπτεται με τρόπο θετικό το ύψος της συνεισφοράς στην αύξηση της περιουσίας, καθιερώνεται τεκμήριο για την έκτασή της ίσο με το ένα τρίτο.
- Εξαιρείται από την αύξηση το μέρος που αντανακλά τον πλουτισμό του ιδιοκτήτη συζύγου από δωρεές και τη διάθεσή τους.
- Το πρώτο που πρέπει να τυγχάνει εξακρίβωσης είναι η αύξηση της περιουσίας του συζύγου ώστε να διαπιστωθεί το αντικείμενο του πιθανού διαμοιρασμού.
- Το δεύτερο θέμα που εξετάζεται είναι κατά πόσο ο έτερος των συζύγων συνεισέφερε στην αύξηση, άμεσα ή έμμεσα,
- και το τρίτο, ο καθορισμός του ύψους της συνεισφοράς.
- Εάν η μαρτυρία δεν είναι καταληκτική, ως προς την έκταση της συνεισφοράς, υπεισέρχεται το τεκμήριο [του 1/3] που δημιουργεί το άρθρο 14(2) του νόμου.
- Η αύξηση, η οποία υπόκειται σε διανομή, δεν είναι η αξία των περιουσιακών στοιχείων του ιδιοκτήτη συζύγου, αλλά η καθαρή αξία της περιουσίας του η οποία ανευρίσκεται μετά από συνυπολογισμό των περιουσιακών του στοιχείων αφενός, και των χρηματικών του υποχρεώσεων αφετέρου.

- Από την ανάλυση της απόφασης προκύπτουν οι εξής αρχές:
 1. Ότι το άρθρο 14 ρυθμίζει εξαντλητικά το ζήτημα της αξίωσης συζύγου στην περιουσία που απόκτησε ο άλλος σύζυγος κατά τη διάρκεια του γάμου με αποτέλεσμα χωρίς να επιτρέπεται η συμπληρωματική ή επικουρική εφαρμογή των αρχών της επιείκειας.

Η αρχή αυτή όμως βρίσκεται σε αντίθεση με την αρχή του Ελληνικού Δικαίου με βάση την οποία η αξίωση του αδικαιολόγητου πλουτισμού μπορεί να συνυπάρχει με την αξίωση για συμμετοχή στο απόκτημα. Η θέση αυτή δημιουργεί σημαντικό κενό στο νόμο αφού υπάρχουν περιπτώσεις όπου η καταφυγή στο δίκαιο της επιείκειας είναι αναγκαία ώστε να μην αδικηθεί κάποιος σύζυγος.

Όπως θα δούμε στη συνέχεια η απόφαση στο σημείο αυτό έχει ανατραπεί με μεταγενέστερη νομολογία του Ανωτάτου Δικαστηρίου (μεταξύ άλλων **Λογγίνου v. Λογγίνου** (2000) 1 ΑΑΔ 1347, **Μιχαήλ v. Γιάγκου** (2001) 1 ΑΑΔ 1643, **Φιλίππου v. Φιλίππου** (2003) 1 ΑΑΔ 1343) με βάση την οποία διατηρείται παράλληλα ή συμπληρωματικά προς τις ρυθμίσεις του Ν.232/91 η δυνατότητα διεκδίκησης από μέρους των συζύγων περιουσίας με βάση τις ευρύτερες αρχές του δικαίου περιλαμβανομένων και των αρχών του δικαίου της επιείκειας και των εμπιστευμάτων.

2. Ότι το κριτήριο για την απόκτηση μεριδίου είναι αντικειμενικό, εκείνο της συνεισφοράς η οποία όμως θα πρέπει να αποδεικνύεται με θετικό τρόπο.

Αυτό είναι ίσως το πιο σημαντικό κομμάτι της απόφασης το οποίο είχε τη μεγαλύτερη επίδραση στο δίκαιο. Το Δικαστήριο ουσιαστικά απαιτεί λεπτομερή και επακριβή απόδειξη της έκτασης της συνεισφοράς εκεί όπου το Δικαστήριο καλείται να προχωρήσει σε πραγματικό υπολογισμό της συνεισφοράς.

Η θέση αυτή έγινε ακόμα πιο καθαρή όταν η υπόθεση κατέληξε ξανά στο εφετείο μετά από την επανεκδίκαση της με την υπόθεση **Ορφανίδης ν Ορφανίδη** (2001) 1 Α.Α.Δ. 1889 όπου το εφετείο (με διαφορετική σύνθεση) υιοθετώντας το σκεπτικό της **Ορφανίδης (1998)** θεώρησε ότι η εφεσείουσα δεν δικαιούτο σε απόδοση πέραν του τεκμηρίου του 1/3 στην αύξηση της περιουσίας του εφεσίβλητου αφού «δεν ανέφερε με σαφή μαρτυρία τα ακριβή έσοδα της και έκταση της συνεισφοράς της». Η αρχή αυτή στη συνέχεια υιοθετήθηκε στην υπόθεση **Παναγιώτου (Σφικτού) ν Παναγιώτου** (2007) 1 Α.Α.Δ. 28.

3. Η απόφαση αναφέρεται στην έννοια το αποκτήματος κατά τρόπο όμως που δεν είναι άμεσος και ξεκάθαρος. Αναφέρει δηλαδή ότι το αντικείμενο της αξίας είναι η αύξηση της περιουσίας και ότι για τον καθορισμό της θα πρέπει το Δικαστήριο να διαπιστώσει την αρχική περιουσία του υπόχρεου συζύγου και ότι η αξία της περιουσίας που υπολογίζεται είναι η καθαρή αξία. Αυτέ οι αναφορές όμως απέχουν πολύ στο να συνιστούν υιοθέτηση γενικά της έννοιας του αποκτήματος ως του αντικείμενου του διαμοιρασμού.
 4. Το Δικαστήριο αναγνωρίζει ότι το κριτήριο του διαμοιρασμού είναι η συνεισφορά στην αύξηση της περιουσίας.
 5. Αναγνωρίζει την ύπαρξη του Τεκμηρίου του 1/3. Δεν ξεκαθαρίζει όμως ότι το τεκμήριο ενεργοποιείται με μόνη την απόδειξη της αύξησης της περιουσίας. Αντίθετα το λεκτικό επιτρέπει την ερμηνεία ότι για να ενεργοποιηθεί το τεκμήριο θα πρέπει να αποδείξει ότι έχει συνεισφέρει αλλά να αποτύχει να αποδείξει την έκταση της συνεισφοράς.
 6. Αναφέρει ότι οι δωρεές και ότι αποκτήθηκε από τη διάθεση των δωρεών εξαιρείται από την αξίωση.
- Στην απόφαση δεν γίνεται καμιά αναφορά σε οποιαδήποτε αυθεντία!

Η απόφαση Παπαϊωάννου (2000)

- Η δεύτερη σημαντική απόφαση όπου επιχειρήθηκε η ερμηνεία των νέων ρυθμίσεων είναι η απόφαση της ολομέλειας στην υπόθεση **Παπαϊωάννου ν Παπαϊωάννου** (2000) 1 ΑΑΔ 656. Η υπόθεση αφορούσε την εξέταση από την Ολομέλεια του Ανωτάτου Δικαστηρίου ζητήματος αντισυνταγματικότητας ορισμένων από των διατάξεων του Νόμου 232/91 μετά από αίτημα του καθ' ού η αίτηση. Το κύριο (αλλά όχι το μόνο) ζήτημα αφορούσε το ενδεχόμενο αντισυνταγματικότητας του νόμου λόγω της αναδρομικής ισχύος των διατάξεων αφού αυτές μπορούν να εφαρμοστούν και σε σχέση με περιουσία που αποκτήθηκε πριν την ψήφιση του νόμου.
- Η απόφαση της πλειοψηφίας εκδόθηκε από τον Κωνσταντινίδη Δ. ο οποίος στην απόφαση του υιοθετεί την αρχή του Ελληνικού δικαίου, με αναφορά σε αποσπάσματα από ελληνικά συγγράμματα, ότι η φύση της αξίωσης είναι ενοχική και όχι εμπράγματα και ότι συνεπώς η αξίωση συμμετοχής στην περιουσία δεν δημιουργεί οποιοδήποτε εμπράγματο δικαίωμα στην επίδικη περιουσία.

«Η όποια συνεισφορά, όπως αυτή ορίζεται στο Νόμο, δεν βαρύνει το περιουσιακό στοιχείο κατά την απόκτηση ή τη διατήρηση της κυριότητας σ' αυτό διαρκούντος του γάμου. ... Ενεργοποιείται ο νόμος όταν ο γάμος λυθεί ή ακυρωθεί ή σε περίπτωση διάστασης των συζύγων. Παρέχεται τότε, σε εκάτερο των συζύγων, δικαίωμα "να εγείρει αγωγή στο Δικαστήριο και να απαιτήσει την απόδοση του μέρους της αύξησης το οποίο προέρχεται από τη δική του συμβολή»... Η σημασία της "συνεισφοράς" στο πλαίσιο του νόμου, έγκειται στην εξάρτηση από αυτή του μέρους της όποιας αύξησης οφείλεται σ' αυτή. Αποτελεί την προϋπόθεση για την γέννηση δικαιώματος και τον παράγοντα για τον καθορισμό της έκτασής του... Η ύπαρξη συνεισφοράς δεν αγγίζει την ιδιοκτησία σε οποιοδήποτε επιμέρους περιουσιακό στοιχείο. Με άλλα λόγια, δεν απολήγει στη δημιουργία και αντιστοίχως στην αφαίρεση εμπράγματος δικαιώματος. Εκείνο που δημιουργείται είναι ενοχική αξίωση, μάλιστα προσωποπαγής. Δεν καθίσταται κύριος κανενός περιουσιακού στοιχείο ο σύζυγος που συνεισφέρει με την έννοια του νόμου. Αποκτά δικαίωμα για αξίωση μέρους της αύξησης.»

- Σε ότι αφορά το άρθρο 14Ε του Νόμου που επιτρέπει στο Δικαστήριο να διατάξει τη μεταβίβαση περιουσίας που αποτελεί αντικείμενο της διαφοράς ο Κωνσταντινίδης Δ.Ανάφερε τα εξής:

«Όταν αναφέρεται σε περιουσία που "συνιστά το αντικείμενο της διαδικασίας" σαφώς δεν εννοεί πως η διαδικασία αφορά στην κυριότητα την ίδια οποιασδήποτε περιουσίας. Υπάρχει και περιουσία που δεν μπορεί να υπολογιστεί στο πλαίσιο του νόμου. [βλ. συναφώς το άρθρο 14(3)]. Το διάταγμα για μεταβίβαση τέτοιας περιουσίας δεν εκδίδεται για απόδοση περιουσιακού στοιχείου που ανήκει στον αξιούχοντα. Αποτελεί πρόσθετη δυνατότητα, άλλη από εκείνη για επιδίκαση ποσού, προς ικανοποίηση της ενοχικής αξίωσης που θεμελιώνεται.»

Η ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΡΥΘΜΙΣΕΩΝ ΓΙΑ
ΤΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΤΗΝ
ΠΕΡΙΟΥΣΙΑ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΟΝ
Ν.232/91

Η ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΓΕΝΝΗΣΗΣ ΤΗΣ ΑΞΙΩΣΗΣ

- Με βάση το λεκτικό του άρθρου 14 οι προϋποθέσεις γέννησης της αξίωσης είναι τρεις:
 1. να έχει λυθεί ή ακυρωθεί ο γάμος, ή οι σύζυγοι να βρίσκονται σε διάσταση, και
 2. να έχει αυξηθεί η περιουσία του συζύγου, και
 3. να έχει συμβάλει ο άλλος σύζυγος στην αύξηση της περιουσίας

1. Η λύση ή ακύρωση του γάμου ή η διάσταση

- Όπως έχει ήδη λεχθεί, το αρχικό κείμενο του νόμου είχε ως προϋπόθεση γέννησης της αξίωσης την τριετή διάσταση. Η διάταξη αυτή όμως τροποποιήθηκε με το Ν.49(Ι)/1995 για να πάρει τη μορφή που έχει σήμερα.
- Με βάση το άρθρο 27(5) του περί Γάμου Νόμου του 2003 (Ν.104(Ι)/2003) «Ο θάνατος του ενός των συζύγων επιφέρει λύση του γάμου.» Παρόλο που οι ρυθμίσεις του περί Γάμου Νόμου δεν εφαρμόζονται σε όλες τους γάμους είναι λογικό να θεωρήσουμε ότι σε κάθε περίπτωση ο θάνατος ενός εκ των συζύγων θεωρείται ότι επιφέρει τη λύση του γάμου και έτσι ο επιζών σύζυγος μπορεί να προωθήσει αξίωση κατά της περιουσίας του θανόντα συζύγου με βάση το άρθρο 14.
- Κατά τα άλλα, είναι λογικό να θεωρήσουμε ότι η διάσταση προηγείται σε κάθε περίπτωση της λύσης ενός γάμου με διαζύγιο και έτσι εκεί που ο γάμος έχει λυθεί με διαζύγιο η αξίωση έχει ήδη γεννηθεί πριν τη λύση του γάμου με τη διάσταση των συζύγων.
- Σε ότι αφορά την ακύρωση του γάμου, ενώ στην Ελλάδα ο όρος χρησιμοποιείται τόσο στην περίπτωση άκυρων όσο και ακυρώσιμων γάμων, ο περί Γάμου Νόμος προβλέπει ότι ενώ ο ακυρώσιμος γάμος ακυρώνεται από το Δικαστήριο, ο άκυρος γάμος κηρύσσεται άκυρος. Λογικά όμως θα πρέπει να θεωρηθεί ότι η διάταξη αφορά και τις δυο περιπτώσεις.

- Με βάση το άρθρο 26 του περί Γάμου Νόμο εκεί που ο γάμος είναι ελαττωματικός, σε περίπτωση που μόνο ο ένας εκ των συζύγων αγνοούσε την ελαττωματικότητα του γάμου κατά το χρόνο τέλεσης, αυτός έχει εναντίον του άλλου συζύγου που γνώριζε την ελαττωματικότητα κατ' εκείνο το χρόνο, τα δικαιώματα που εκάστοτε ισχύουν σε περίπτωση διαζυγίου. Έτσι θα πρέπει να θεωρήσουμε ότι στην περίπτωση που ο γάμος αναγνωρίζεται ως ανυπόστατος από το Δικαστήριο και κατά το χρόνο τέλεσης του γάμου ο ένας σύζυγος γνώριζε ότι ο γάμος ήταν ελαττωματικός και ο άλλος όχι, τότε ο σύζυγος που δεν γνώριζε για την ελαττωματικότητα έχει αξίωση έναντι του άλλου με βάση το άρθρο 14. Λογικά στην περίπτωση αυτή η αξίωση γεννιέται με την αναγνώριση του γάμου ως ανυπόστατου και ότι η διάσταση από μόνη της δεν γεννά τέτοια αξίωση.

2. Η αύξηση της περιουσίας

- Το Κυπριακό δίκαιο θα πρέπει να θεωρήσουμε ότι αναγνωρίζει ότι ο όρος περιουσία αναφέρεται στην καθαρή αξία της περιουσίας δηλαδή την αξία των περιουσιακών στοιχείων μείον τυχόν υποχρεώσεις του συζύγου κατά το χρόνο γέννησης της αξίωσης. Αυτό έχει νομολογηθεί στην υπόθεση **Ορφανίδη (1998)** όπου ο Πικής Δ. ανέφερε τα εξής «**Η αύξηση, η οποία υπόκειται σε διανομή, δεν είναι η αξία των περιουσιακών στοιχείων του ιδιοκτήτη συζύγου, αλλά η καθαρή αξία της περιουσίας του η οποία ανευρίσκεται μετά από συνυπολογισμό των περιουσιακών του στοιχείων αφενός, και των χρηματικών του υποχρεώσεων αφετέρου.**»
- Με βάση τον ορισμό του όρου «περιουσία» στο άρθρο 2 του νόμου, προκύπτει επίσης ότι η περιουσία είναι αυτή που αποκτήθηκε κατά τη διάρκεια του γάμου ή πριν το γάμο με την προοπτική του γάμου. Έτσι και η περιουσία που αποκτάται από τον ένα σύζυγο μετά που οι σύζυγοι αρχίζουν να συμβιώνουν μετά που δίνουν αμοιβαία υπόσχεση γάμου θεωρείται ότι αποτελεί μέρος της περιουσίας. Αυτή η ερμηνεία υιοθετήθηκε από το Δευτεροβάθμιο Οικογενειακό Δικαστήριο στην υπόθεση **Πουργουρίδου v Σαββίδης*******

- Στην υπόθεση **Τσουντα ν Δημητριάδη**, Έφεση ΔΟΔ 29/2010, 20 Φεβρουαρίου 2014, το Δικαστήριο αποφάσισε ότι περιουσία που αποκτάται από το σύζυγο μετά τη διάσταση δεν θεωρείται ότι αποτελεί μέρος της περιουσίας με βάση το άρθρο 14 και άρα δεν υπόκειται σε περιουσιακή αξίωση με βάση το άρθρο αυτό. Αυτό θεωρήθηκε ότι ίσχυε ανεξάρτητα αν η περιουσία αποκτήθηκε μεν μετά τη διάσταση αλλά πριν τη λύση του γάμου των διαδίκων και άρα αποτελούσε περιουσία «που αποκτήθηκε κατά τη διάρκεια του γάμου». Το επιχείρημα αυτό όμως δεν φαίνεται πουθενά να απασχόλησε το δικαστήριο.
- Παράλληλα θεωρείται δεδομένο ότι κατά τον ίδιο τρόπο περιουσία που αποκτήθηκε μεν κατά τη διάρκεια του γάμου αλλά αποξενώθηκε πριν τη γέννηση της αξίωσης δεν αποτελεί μέρος της αύξησης της περιουσίας χωρίς όμως αυτό να αναφέρεται ρητά σε κάποια απόφαση. Προκύπτει όμως έμμεσα και από το άρθρο 14Α(1) του Νόμου που προβλέπει ότι «**Για σκοπούς καλύτερης εφαρμογής του άρθρου 14, το Δικαστήριο δύναται ύστερα από αίτηση οποιουδήποτε διαδίκου να εκδώσει διάταγμα, βάσει του οποίου ο καθ' ου η αίτηση υποχρεούται, να υποβάλει ένορκη δήλωση στο Δικαστήριο, στην οποία να περιγράφει πλήρως, με σαφήνεια και κατά συγκεκριμένο τρόπο την περιουσία στην οποία είχε οποιοδήποτε άμεσο ή έμμεσο συμφέρον κατά την ημερομηνία της διακοπής της συμβίωσης ή κατ' άλλη σχετική ημερομηνία που το Δικαστήριο ορίζει στο διάταγμα.**» Το άρθρο αυτό συνεπώς φαίνεται να θεωρεί ως δεδομένο ότι κρίσιμη ημερομηνία για σκοπούς καθορισμού της αύξησης της περιουσίας με βάση το άρθρο 14 είναι η περιουσιακή κατάσταση του υπόχρεου συζύγου κατά το χρόνο της διάστασης.

- Στην υπόθεση **Σοφοκλέους v. Σοφοκλέους** (2005) 1 Α.Α.Δ. 1030 αποφασίστηκε ότι «το χρονικό σημείο στο οποίο πρέπει να διαπιστωθεί η αξία της περιουσίας του εφεσίβλητου, για να υπολογιστεί η επαύξηση της» είναι ο χρόνος της διάστασης. Στην ίδια απόφαση όμως το εφετείο φαίνεται να θεωρεί ότι «Η αύξηση της περιουσίας υπολογίζεται στη βάση της διαφοράς της αξίας της κατά το χρόνο του διαζυγίου ή της διάστασης και της αξίας που είχε όταν αποκτήθηκε» θέση που γνωρίζουμε ότι δεν είναι δυνατόν να αντανakλά πράγματι το δίκαιο παρά το ότι η πιο πάνω θέση φαίνεται να υιοθετείται από το εφετείο στην υπόθεση στην υπόθεση **Τσουντά**.
- Στην υπόθεση **Ορφανίδης (1998)** ο Πικής Δ. ανέφερε ότι «αφετηρία για την επίλυση διαφορών αυτής της φύσης αποτελεί η διαπίστωση των περιουσιακών στοιχείων των συζύγων κατά το χρόνο του γάμου. Σε δεύτερο στάδιο, έρχεται η διαπίστωση της αύξησης, (αν υπάρχει)». Υποστηρίζεται ότι η αναφορά αυτή συνεπάγεται υιοθέτηση της θέσης ότι αύξησης της περιουσίας αποτελεί «το απόκτημα» του συζύγου (δηλαδή της διαφορά της αρχικής και τελικής καθαρής αξίας της περιουσίας). Παρόλο ότι αυτό δεν προκύπτει ξεκάθαρα από την απόφαση παραγνωρίζεται παράλληλα η αναφορά στο άρθρο 2 του Νόμου ότι Περιουσία είναι μόνο η περιουσία που αποκτάται κατά τη διάρκεια του γάμου ή πριν το γάμο με την προοπτική του γάμου. Έτσι ότι ο σύζυγος κατείχε πριν το κρίσιμο χρόνο έναρξης του υπολογισμού της αύξησης, δεν αποτελεί μέρος της περιουσίας. Αυτό σημαίνει ότι η έννοια της αρχικής περιουσίας (δηλαδή περιουσίας που αποκτήθηκε πριν τον κρίσιμο χρόνο του γάμου ή της έναρξης της συμβίωσης με την προοπτική του) είναι άγνωστη στο νόμο αφού η αρχική περιουσία δεν μπορεί να αποτελεί μέρος της περιουσίας όπως τη ορίζει ο νόμος αφού δεν αποκτήθηκε κατά τη διάρκεια του κρίσιμου χρόνου αλλά πριν από αυτή.

- Αν τελικά το Εφετείο αγνοήσει το λεκτικό του άρθρου 2 και θεωρήσει ότι αύξηση της περιουσίας είναι όπως και στην Ελλάδα η διαφορά της αρχικής με την τελική περιουσία τότε είναι λογικό να αναμένουμε να υιοθετηθούν και οι άλλες αρχές του Ελληνικού δικαίου που συνοδεύουν την ερμηνεία αυτή ότι δηλαδή η αξία της αρχικής περιουσίας υπολογίζεται με βάση την τιμή που θα είχε αυτή η περιουσία κατά το χρόνο της διάστασης και ότι το βάρος απόδειξης της ύπαρξης αρχικής περιουσίας ή χρεών κατά το χρόνο της διάτασης το έχει ο υπόχρεος σύζυγος και όχι ο δικαιούχος.

Οι δωρεές

- Η ρύθμιση που περιλαμβάνεται στο άρθρο 14(3) του Νόμου ότι στην αύξηση της περιουσία δεν υπολογίζεται ότι οι σύζυγοι απόκτησαν από δωρεά, κληρονομιά, κληροδοσία ή άλλη χαριστική αιτία, ή από τη διάθεση περιουσίας που αποκτήθηκε με τον τρόπο αυτό δεν παρουσιάζει προβλήματα. Όπως αναφέρθηκε στην Ορφανίδης (1998) «Εξαιρείται από την αύξηση το μέρος που αντανακλά τον πλουτισμό του ιδιοκτήτη σύζυγου από δωρεές και τη διάθεσή τους.» Έτσι στην υπόθεση αυτή όπου με βάση τα ευρήματα του Δικαστηρίου ο υπόχρεος σύζυγος είχε αποκτήσει κατά τη διάρκεια του γάμου μια κατοικία αξίας (μαζί με το οικοπέδο πάνω στο οποίο κτίστηκε) £90.000 εκ των οποίων οι £22.440 αποτελούσε την αξία του οικοπέδου που είχε δωρηθεί στον υπόχρεο από τον πατέρα του και άλλες £22.000 προήλθαν από την πώληση άλλων δυο τεμαχίων γης που και πάλι είχαν δωρηθεί σε αυτόν από τον πατέρα του, θεώρησε ότι η αξία της αύξησης της περιουσίας ανερχόταν στο ποσό των £43.560 αφού από την τελική αξία της περιουσίας θα έπρεπε να αφαιρεθεί η αξία του οικοπέδου επί του οποίου κτίστηκε η κατοικία καθώς και τα ποσά που είχαν προέλθει από την πώληση των άλλων δυο τεμαχίων.
- Δεν είναι ξεκάθαρο όμως τι γίνεται από τα έσοδα από περιουσία που προήλθε από δωρεά, όπως τα ενοίκια από την ενοικίαση κατοικίας ή μερίσματα από μετοχές που δωρήθηκαν στον υπόχρεο από τους γονείς του. Λογικά αυτά δεν αποτελούν προϊόν διάθεσης της περιουσίας αφού η περιουσία αυτή καθ' αυτή παραμένει άθικτη.

Δωρεές μεταξύ συζύγων

- Το άρθρο 16 ρυθμίζει ειδικά το ζήτημα των δωρεών μεταξύ συζύγων αφού προβλέπει ότι «"Το Δικαστήριο κατά την εκδίκαση αγωγής του ενός από τους συζύγους κατά του άλλου δυνάμει του άρθρου 14, θα λαμβάνει υπόψη κατά την επιδίκαση του ποσού το οποίο τυχόν ο ενάγων σύζυγος δικαιούται και την αξία των περιουσιακών στοιχείων τα οποία ο εναγόμενος σύζυγος δώρισε κατά τη διάρκεια του γάμου στον ενάγοντα.»
- Το άρθρο αυτό αναλύθηκε από τον Κωνσταντινίδη Δ. στην υπόθεση **Παπαϊωάννου**. Η ανάλυση ξεκινά με το Δικαστήριο να τονίζει ότι «την κυριότητα των περιουσιακών στοιχείων που δωρήθηκαν τη διατηρεί ο δωρεοδόχος» ισχύει δηλαδή ο κανόνας που γνωρίζουμε από το κοινοδίκαιο ότι τα δώρα δεν επιστρέφονται. Παρά το ότι είναι αυτό τον κανόνα που είχε υπόψη του ο κύριος Κωνσταντινίδης όταν προέβαινε σε αυτή την αναφορά, εντούτοις με βάση και τα όσα αναφέρονται σε σχέση με το θέμα αυτό στο Ελληνικό δίκαιο μπορούμε να θεωρήσουμε ότι αντίθετα με το τί γίνεται στην Ελλάδα, οι δωρεές μεταξύ συζύγων εμπίπτουν στη διάταξη 14(3) του Νόμου και άρα δεν υπολογίζονται στην αύξηση της περιουσία του υπόχρεου συζύγου.
- Με βάση το άρθρο 16, όμως, η αξία της περιουσίας που ο δικαιούχος σύζυγος έλαβε ως δωρεά από το σύζυγο αφαιρείται από οποιοδήποτε ποσό βρεθεί ότι δικαιούται ο δικαιούχος σύζυγος με βάση την αξίωση του για συμμετοχή στην περιουσία.

- Έτσι αν για παράδειγμα ο υπόχρεος σύζυγος βρεθεί ότι δικαιούται να λάβει 250.000 € ως τη συνεισφορά του στην αύξηση της περιουσίας του υπόχρεου συζύγου αλλά ο υπόχρεος σύζυγος δώρισε κατά τη διάρκεια του γάμου στον δικαιούχο περιουσία αξίας 100.000 € τότε το ποσό αυτό θα αφαιρεθεί από το ποσό της αξίωσης και το ποσό που τελικά θα λάβει ο δικαιούχος είναι $(250.000 - 100.000 =) 150.000$ €.
- Η διάταξη αυτή έχει ως πρότυπο την διάταξη του άρθρου 1380(1) BGB του Γερμανικού κώδικα. Παρουσιάζει όμως ένα σοβαρό κενό στο ότι θα έπρεπε να προβλέπει ότι η αξία της περιουσίας που δωρήθηκε θα έπρεπε παράλληλα να προστίθεται στην αύξηση της περιουσίας του υπόχρεου συζύγου.
- Το κενό αυτό μπορεί να διαπιστωθεί με το εξής παράδειγμα: έστω ότι κατά τη διάρκεια του γάμου η περιουσία του υπόχρεου συζύγου αυξήθηκε κατά 360.000 € και η συνεισφορά του δικαιούχου συζύγου στην αύξηση αυτή θεωρείται ότι είναι αυτή του τεκμηρίου του $1/3$. Δικαιούται δηλαδή ο δικαιούχος να λάβει το $1/3$ της αξίας της αύξησης, δηλαδή 120.000 € $(360.000/3)$. Αν όμως λίγο πριν τη διάσταση ο υπόχρεος σύζυγος δωρίσει στον δικαιούχο 90.000 € τότε η αύξηση της περιουσίας του υπόχρεου θα είναι σε αυτή την περίπτωση 270.000 € $(360.000$ € μείον οι 90.000 € που δώρισε στον άλλο σύζυγο). Έτσι το ποσό που θα δικαιούται ο δικαιούχος σύζυγος με βάση το τεκμήριο του $1/3$ θα είναι 90.000 € $(270.000/3)$ και έτσι αφαιρώντας από το ποσό αυτό το ποσό των 90.000 € που ήδη έλαβε ως δωρεά, τότε ο δικαιούχος σύζυγος δεν θα έχει δικαίωμα να λάβει άλλο ποσό και θα περιοριστεί στις 90.000 € που έλαβε ως δώρο αντί στις 120.000 € που θα λάμβανε αν δεν γινόταν η δωρεά.

Συμψηφισμός μεταξύ αξιώσεων

- Σε περίπτωση που έχει αυξηθεί η περιουσία και των δυο συζύγων, τότε για σκοπούς κυπριακού δικαίου η αξίωση του κάθε συζύγου στην περιουσία του άλλου θα πρέπει να θεωρείται χωριστή αξίωση (**Μυλωνά v Μυλωνά** (2003) 1 Α.Α.Δ. 688όπου ο εναγόμενος σύζυγος είχε καταχωρήσει ανταπαίτηση απαιτώντας τη δική του συνεισφορά στην αύξηση της περιουσίας του ενάγοντα συζύγου αλλά η αξίωση αυτή απορρίφθηκε από το εφετείο λόγω παραγραφής γιατί είχε καταχωρηθεί μετά την πάροδο δυο ετών από το διαζύγιο. Έτσι ενώ ο ενάγοντας σύζυγος μπορούσε να προωθήσει την απαίτηση του έναντι της περιουσίας του εναγόμενου σύζυγο, ο εναγόμενος σύζυγος δεν μπορούσε να διεκδικήσει τη δική του αντίστοιχη συνεισφορά στην περιουσία του ενάγοντα [σημ. μετά την απόφαση αυτή το άρθρο 15 του Νόμου τροποποιήθηκε έτσι ώστε η ανταπαίτηση να θεωρείται για σκοπούς παραγραφής ότι καταχωρήθηκε ταυτόχρονα με την απαίτηση έτσι ώστε σε περίπτωση που η απαίτηση έχει καταχωρηθεί πριν την παρέλευση της παραγραφής να είναι δυνατή η καταχώρηση ανταπαίτησης ακόμα και μετά την περίοδο παραγραφής]).
- Στην Κύπρο έχει κριθεί επανειλημμένα ότι λόγο κενού στους Θεσμούς Πολιτικής Δικονομίας δεν είναι δυνατός ο συμψηφισμός αξιώσεων (**Αντωνίου v Cyprus Popular Bank Ltd** (1994) 1 Α.Α.Δ. 720) και άρα η ύπαρξη ανάλογης αξίωσης του εναγόμενου συζύγου στην περιουσία του ενάγοντα δεν μπορεί να προβληθεί ως υπεράσπιση στην αξίωση του ενάγοντα. Έτσι αν ο εναγόμενος οφείλει 100.000 € στον ενάγοντα αλλά ο ενάγοντας οφείλει 50.000 € στον εναγόμενος ο εναγόμενος δεν δικαιούται να ζητήσει να γίνει συμψηφισμός των δυο αξιώσεων ώστε να εκδοθεί μόνο μια απόφαση για 50.000 € κατά του εναγόμενου αλλά θα πρέπει να εκδοθούν δυο αποφάσεις, μια για το ποσό των 100.000 € κατά του εναγόμενου και υπέρ του εναγόμενου στην αγωγή και μια άλλη για το ποσό των 50.000 € κατά του ενάγοντα και υπέρ του εναγόμενου σε τυχόν ανταπαίτηση του εναγόμενου.

Δόλια αποξένωση περιουσίας

- Ο Ν.232/91 δεν φαίνεται περιλαμβάνει οποιαδήποτε διάταξη που να ρυθμίζει την περίπτωση που ένας σύζυγος επιχειρήσει να αποξενώσει περιουσία πριν από τη διάσταση με πρόθεση να καταστήσει αδύνατη την αξίωση του άλλου συζύγου σε σχέση με την περιουσία αυτή στην περίπτωση διάστασης.
- Το άρθρο 14Γ του Νόμου προβλέπει ότι:

«14Γ.-(1) Το Δικαστήριο, για σκοπούς εφαρμογής των διατάξεων του άρθρου 14Α έχει την εξουσία να εκδίδει ύστερα από αίτηση διάταγμα με το οποίο να παρεμποδίζεται ο καθ' ου η αίτηση να διαθέσει, να αποξενώσει ή να επιβαρύνει την περιουσία του ή μέρος της.

(2) Το Δικαστήριο δύναται να διατάξει την ακύρωση κάθε μεταβίβασης, διάθεσης ή επιβάρυνσης της περιουσίας ή μέρους της, η οποία έγινε με σκοπό την καταστρατήγηση των διατάξεων του άρθρου 14Α ή διατάγματος του Δικαστηρίου που εκδίδεται με βάση τις διατάξεις του Νόμου αυτού.

(3) Για τους σκοπούς του Νόμου αυτού, περιουσία που αποκαλύπτεται δυνάμει των διατάξεων του παρόντος Νόμου στην οποία ο καθ' ου η αίτηση συνεχίζει να έχει άμεσο ή έμμεσο συμφέρον λογίζεται περιουσία για σκοπούς εφαρμογής του άρθρου 14 και ο ιδιοκτήτης υποχρεούται να επαναφέρει την περιουσία εντός της δικαιοδοσίας του Δικαστηρίου, σε περίπτωση που αυτή βρίσκεται εκτός δικαιοδοσίας. Σε περίπτωση μη συμμόρφωσης, ο ιδιοκτήτης ή ο δικαιούχος ιδιοκτήτης είναι ένοχος καταφρόνησης του Δικαστηρίου.»

- Η αναφορά στο άρθρο 14Α (που αναφέρεται στη δυνατότητα του Δικαστηρίου να εκδίδει διάταγμα με το οποίο να διατάσσεται ο διάδικος να αποκαλύψει με ένορκη δήλωση την περιουσία που κατείχε κατά το χρόνο της διάστασης ή σε άλλη ημερομηνία που ήθελε αποφασίσει το Δικαστήριο) τόσο στα εδάφια 14Γ(1) και (2) είναι ακατανόητη και περιορίζει ιδιαίτερα την εμπέλεια τους. Δεν είναι δηλαδή σαφές πως είναι δυνατόν μια αποξένωση περιουσίας είτε πριν είτε μετά τη διάσταση να καταστρατηγεί τις διατάξεις δικονομικής φύσης που αφορούν στην κατάθεση μιας ένορκης δήλωσης περιουσιακών στοιχείων. Αποτέλεσμα τούτου, οι διατάξεις αυτές να μην εφαρμόζονται. Αν τα δυο αυτά εδάφια αντί να αναφέρονται σε προσπάθεια καταστρατήγησης του άρθρου 14Α έκαναν αναφορά στο άρθρο 14, τότε ενδεχόμενα να αποτελούσαν και ένα τρόπο ακύρωσης πράξεων δόλιας μεταβίβασης που γίνονται πριν τη διάσταση με σκοπό την αποφυγή των υποχρεώσεων του συζύγου που προβαίνει στις μεταβιβάσεις έναντι του άλλου συζύγου.
- Στην περίπτωση όμως που η περιουσία που αποξενώνεται (π.χ. με τη μεταβίβαση ακινήτων από τον υπόχρεο σύζυγο στον αδελφό του δυνάμει δωρεάς) είναι δυνατόν το δικαστήριο να θεωρήσει ότι το αποτέλεσμα της πράξης είναι ο νέος ιδιοκτήτης να κατέχει το ακίνητο ως καταπιστευματοδόχος του συζύγου. Έτσι ο σύζυγος διατηρεί περιουσιακό δικαίωμα στο ακίνητο (υπό την μορφή του *beneficial interest*) το οποίο ακίνητο συνεχίζει να είναι μέρος της περιουσίας του. Η αρχή αυτή εφαρμόστηκε από το Supreme Court της Αγγλίας στην υπόθεση **Prest v Petrodel Resources Ltd & Ors** [2013] UKSC 34. Στην υπόθεση αυτή ο σύζυγος είχε μεταβιβάσει αριθμό περιουσιακών στοιχείων σε εταιρείες δικής του ιδιοκτησίας το Δικαστήριο δέχτηκε ότι υπό τις συνθήκες που έγιναν οι μεταβιβάσεις προέκυπτε ότι ο σύζυγος παρέμενε ο τελικός δικαιούχος της περιουσίας και ότι οι εταιρείες κατείχαν την περιουσία μόνο ως καταπιστευματοδόχοι προς όφελος του συζύγου Έτσι η απόφαση του Δικαστηρίου να διατάξει τη μεταβίβαση αυτών των ακινήτων στην ενάγουσα σύζυγο επικυρώθηκε από το Αγγλικό Supreme Court.

3. Η συμβολή του άλλου συζύγου στην αύξηση της περιουσίας

- Στο άρθρο 2 ορίζεται η συνεισφορά ως «την οποιασδήποτε μορφής συνεισφορά των συζύγων στην απόκτηση ή τη δημιουργία περιουσίας και περιλαμβάνει τη φροντίδα της οικογενειακής εστίας και των μελών της οικογένειας»
- Στο άρθρο 2 επιβεβαιώνεται όχι μόνο ότι η συνεισφορά μπορεί να λαμβάνει οποιαδήποτε μορφή (όπως εξάλλου ήδη αναφέρεται και στο άρθρο 14) αλλά ρητά προβλέπει ότι αυτή μπορεί να περιλαμβάνει και τη φροντίδα της οικογενειακής εστίας και των μελών της οικογένειας. Έτσι θα πρέπει να θεωρήσουμε ότι εδώ ισχύουν τα ίδια που ισχύουν και στην Ελλάδα ως προς το είδος των δραστηριοτήτων που θα πρέπει να θεωρηθεί συμβάλλουν στην απόκτηση περιουσίας από τον άλλο σύζυγο στις οποίες έχει ήδη γίνει αναφορά στην προηγούμενη διάλεξη.
- Σε ότι αφορά όμως τον καθορισμού του ύψους της συνεισφοράς, όμως, όπως αναφέρθηκε στην **Ορφανίδης (1998)** ο διάδικος θα πρέπει να αποδείξει με «θετικό τρόπο το ύψος της συνεισφοράς ... στην αύξηση της περιουσίας».

- Η νομολογία δεν καθορίζει τι θα μπορούσε να αποτελέσει σαφή προσδιορισμό της συνεισφοράς αυτής. Σίγουρα σε περίπτωση που η συνεισφορά λαμβάνει τη μορφή της άμεσης οικονομικής συνεισφοράς στην απόκτηση της περιουσίας τότε η συνεισφορά αυτή μπορεί να υπολογιστεί στη βάση του ποσού που κατέβαλε ο σύζυγος σε σχέση με το σύνολο του κόστους απόκτησης του περιουσιακού στοιχείου. Πολλές μορφές συνεισφοράς όμως όπως η φροντίδα της οικογένειας, η ψυχική τόνωση ή ηθική ενθάρρυνση του συζύγου σε δύσκολες στιγμές ή η δημιουργία αρμονικού οικογενειακού κλίματος δεν αποτελούν συνεισφοράς που επιδέχονται αποτίμησης σε χρήμα. Σε αυτές τις περιπτώσεις θα πρέπει να θεωρήσουμε ότι η συνεισφορά του συζύγου θα πρέπει να υπολογιστεί με βάση το τεκμήριο του $1/3$.

Το Τεκμήριο του 1/3

- Το Τεκμήριο του 1/3 καθιερώνεται από το άρθρο 14(2) του Νόμου και είναι το ίδιο με αυτό του άρθρου ΑΚ 1400 του Ελληνικού Αστικού Κώδικα.
- Έτσι με βάση το άρθρο 14(2), η συμβολή του ενός συζύγου στην αύξηση της περιουσίας του άλλου τεκμαίρεται ότι ανέρχεται στο 1/3 της αύξησης εκτός αν αποδειχθεί μεγαλύτερη ή μικρότερη συνεισφορά.
- Το τεκμήριο είναι όπως και στην Ελλάδα τίποτε περισσότερο από ένας δικονομικός κανόνας που κατανέμει το βάρος της απόδειξης.
- Στην Ελλάδα, η κρατούσα άποψη είναι ότι σε περίπτωση που ο δικαιούχος σύζυγος αποδείξει την αύξηση της περιουσίας του άλλου συζύγου τότε θεωρείται ότι έχει αποδειχθεί και συνεισφορά 1/3 τρίτου στην αύξηση αυτή χωρίς να χρειάζεται ο σύζυγος να αποδείξει είτε τη δική του συμβολή στην αύξηση της περιουσίας είτε την έκταση της συμβολής αυτής (Γεωργιάδης σ.205, Μανωλεδάκη σ.243, Βαθρακοκοίλης σ.249, Νικολόπουλος σ.82).

- Στην υπόθεση Ορφανίδη (1998) το Δικαστήριο ανέφερε σε σχέση με τη λειτουργία του Τεκμηρίου του 1/3 τα εξής:

«Το πρώτο που πρέπει να τυγχάνει εξακρίβωσης είναι η αύξηση της περιουσίας του συζύγου ώστε να διαπιστωθεί το αντικείμενο του πιθανού διαμοιρασμού. Εξαιρείται από τη διανομή και δεν προσμετρά ως αύξηση περιουσία η οποία δωρίζεται σε σύζυγο καθώς και το προϊόν της διάθεσής της. Το δεύτερο θέμα που εξετάζεται είναι κατά πόσο ο έτερος των συζύγων συνεισέφερε στην αύξηση, άμεσα ή έμμεσα, και το τρίτο, ο καθορισμός του ύψους της συνεισφοράς. Εάν η μαρτυρία δεν είναι καταληκτική, ως προς την έκταση της συνεισφοράς, υπεισέρχεται το τεκμήριο που δημιουργεί το άρθρο 14(2) του νόμου.»

- Στο πιο πάνω απόσπασμα δίνεται η εντύπωση ότι το κατά πόσο ο ενάγοντας σύζυγος συνεισέφερε στην αύξηση από τη μια και ο καθορισμός του ύψους της συνεισφοράς αυτής είναι δυο διαφορετικά πράγματα είναι δυο διαφορετικά ζητήματα και ότι το τεκμήριο αφορά μόνο το δεύτερο. Αυτό σημαίνει ότι για να εγερθεί το τεκμήριο του 1/3 δεν είναι αρκετό να αποδείξει ο ενάγοντας την αύξηση της περιουσίας αλλά θα πρέπει να αποδείξει παράλληλα ότι είχε συνεισφορά στην αύξηση αυτή χωρίς όμως να χρειαστεί να αποδείξει την έκταση της συνεισφοράς αυτής σε σχέση με την οποία εφαρμόζεται το τεκμήριο.

- Η ερμηνεία αυτή είναι καταφανώς λανθασμένη. υιοθετήθηκε όμως από το Δευτεροβάθμιο Οικογενειακό Δικαστήριο στην υπόθεση Ελευθερίου ν Ελευθερίου ECLI:CY:DOD:2021:11 όπου το Δικαστήριο ανέφερε ότι Μόνο όπου ενώ υπάρχει μαρτυρία συνεισφοράς στην αύξηση της περιουσίας, αλλά η μαρτυρία ως προς την έκταση της δεν είναι καταληκτική ως προς την έκταση της, υπεισέρχεται το τεκμήριο που δημιουργεί το Άρθρο 14(2) του Νόμου.
- Στην υπόθεση Ελευθερίου, το Ανώτατο Δικαστήριο αποφάσισε σε ότι αφορά τη συνεισφορά της συζύγου στη φροντίδα της οικογένειας ότι αυτή δεν μπορεί να θεωρηθεί συνεισφορά (παρά την ρητή περί του αντιθέτου αναφορά στο άρθρο 2 του Νόμου) εκτός από την περίπτωση όπου ο/η σύζυγος ενώ είχε τις δυνατότητες για πλήρη επαγγελματική δραστηριότητα, επιδόθηκε στις οικιακές εργασίες για την οικογένειά της. Το σχετικό απόσπασμα από την απόφαση είναι το εξής:

«Η συνεισφορά ή η συμβολή στην επαύξηση της περιουσίας μπορεί να είναι είτε άμεση είτε έμμεση. Άμεση είναι η συμβολή ή συνεισφορά που διαπιστώνεται με παροχή κεφαλαίων, εισοδημάτων και τα λοιπά, ενώ έμμεση συνεισφορά θεωρείται η εξοικονόμηση πόρων, όπως όταν ένας σύζυγος επιδίδεται στις οικιακές εργασίες ή την ανατροφή των τέκνων. Ωστόσο, θα πρέπει να επισημανθεί ότι η συνεισφορά των συζύγων στην αντιμετώπιση των αναγκών της οικογένειας από μόνη της δεν μπορεί να στηρίξει αξίωση για συμμετοχή σε περιουσία. Εκτός εάν πρόκειται για σύζυγο που, ενώ είχε τις δυνατότητες για πλήρη επαγγελματική δραστηριότητα, επιδόθηκε στις οικιακές εργασίες για την οικογένειά της.»

- Το ζήτημα της συνεισφοράς από σύζυγο που δεν εργαζόταν εξετάστηκε εκ νέου στην υπόθεση **Μαθηκολώνη-Πουργουρίδου ν Σαββίδη ECLI:CY:DOD:2021:34** όπου το δικαστήριο ανέφερε τα εξής:

«Η εξέταση του όρου «συνεισφορά» όπως απαντάται στο ελληνικό δίκαιο (Οικογενειακό Δίκαιο Γ. Κουμάντου, Τόμος Ι, σελ. 203 και 204) υποδεικνύει ότι η συμβολή του ενός συζύγου στην αύξηση της περιουσίας του άλλου, μπορεί να γίνει με «οποιοδήποτε τρόπο» και καλύπτει ένα ευρύτατο φάσμα μορφών συμπαράστασης του ενός συζύγου προς τον άλλο, από την εξωτερικά διαπιστώσιμη παροχή υπηρεσιών (π.χ. στο μαγαζί ή στο γραφείο) ως την αδιόρατη βοήθεια που γίνεται με τη διατήρηση καλών κοινωνικών σχέσεων ή με τη φυσική τόνωση σε δύσκολες στιγμές. Η ίδια ερμηνεία προσφέρεται και στο σύγγραμμα του Χαράλαμπου Παπαδάκη «Αξίωση συμμετοχής στα αποκτήματα» στην οποία γίνεται ιδιαίτερη αναφορά στον όρο «αδιόρατη βοήθεια» και καθορίζεται πως οι καλές κοινωνικές ή γενικότερα επαγγελματικές συναναστροφές πολύ συχνά ευνοούν τον σύζυγο στην επιχειρηματική ή επαγγελματική του δράση. Τονίζεται βέβαια ότι η συμπαράσταση του ενός συζύγου προς τον άλλο, η οποία εξαρτάται από τις συγκεκριμένες συνθήκες της οικογενειακής ζωής και καλύπτουν ευρύ φάσμα μορφών συμπαράστασης, συνεπώς δεν είναι δυνατός ο εξαντλητικός προσδιορισμός των τρόπων συμβολής γι' αυτό επιβάλλεται τελολογικά η διερεύνηση της έννοιας συμβολής (διασταλτική ερμηνεία) έτσι ώστε να μην περιορίζεται η αξίωση συμμετοχής στα αποκτήματα. Μέρος της συμβολής αυτής μπορεί να συνίσταται και στη χρήση από τον εναγόμενο σύζυγο της συζυγικής οικίας.

«Η σημασία της «συνεισφοράς» στο πλαίσιο του νόμου, έγκειται στην εξάρτηση από αυτή του μέρους της οποίας αύξησης οφείλεται σ' αυτή. Αποτελεί την προϋπόθεση για την γέννηση δικαιώματος και τον παράγοντα για τον καθορισμό της έκτασής του. **Τεκμαίρεται βέβαια ότι σε κάθε γάμο υπάρχει τέτοια συνεισφορά και ότι αυτή ανέρχεται στο 1/3 της αύξησης αλλά το τεκμήριο είναι μαχητό και, πάντως, η θέσπισή του δεν είναι στοιχείο προσδιοριστικό της φύσης της ή της επενέργειάς της.»** (Παπαϊωάννου ν. Παπαϊωάννου κ.α. **(2000) 1(A) ΑΑΔ 656**).

Έχει κριθεί από το πρωτόδικο δικαστήριο με αναφορά στο τεκμήριο του νόμου πως η αποδεικτική σημασία της επίκλησης του μαχητού τεκμηρίου του 1/3 ως είναι η αξίωση της εφεσείουσας, έγκειται στο ότι ο δικαιούχος σύζυγος (εδώ η εφεσείουσα) δεν χρειάζεται να αποδείξει τη δική της συμβολή. Έτσι το βάρος απόδειξης μετατίθεται στους ώμους του εναγομένου συζύγου, ο οποίος θα πρέπει να επικαλεστεί και να αποδείξει ότι το ποσοστό συμβολής του ενάγοντος στην αύξηση περιουσίας του ήταν λιγότερο του 1/3 ή ότι δεν υπήρξε καμιά συμβολή του τελευταίου στην αύξηση της περιουσίας του εναγομένου.»

- Έτσι στην υπόθεση **Πουργουρίδου**, το Δευτεροβάθμιο Οικογενειακό Δικαστήριο υιοθέτησε τη θέση ότι σε κάθε γάμο τεκμαίρεται η συνεισφορά του 1/3 και άρα δεν πρέπει να αποδειχτεί συνεισφορά για να ενεργοποιηθεί το Τεκμήριο συνεισφοράς.
- Όπως και στην Ελλάδα, σε περίπτωση που ο ενάγοντας επιχειρήσει αλλά αποτύχει να αποδείξει συμβολή πέραν του 1/3, ή αγωγή δεν απορρίπτεται αλλά ο ίδιος δικαιούται στο 1/3 της αύξησης με βάση το τεκμήριο εκτός αν ο εναγόμενος αποδείξει μικρότερη συνεισφορά (**Ορφανίδη v Ορφανίδη** (2001) 1 A.A.Δ. 1889).

Η ενοχική φύση της αξίωσης και η δυνατότητα αυτούσιας απόδοσης περιουσίας

- Όπως και στην Ελλάδα η αξίωση θεωρείται ενοχική και όχι εμπράγματη.
- Το ζήτημα έχει αναλυθεί σε έκταση από τον Κωνσταντινίδη Δ. στην υπόθεση Παπαϊωάννου. Τα σχετικά αποσπάσματα από την απόφαση αυτή έχουν ήδη παρατεθεί πιο πάνω.
- Έτσι όπως υιοθετώντας τις αρχές του Ελληνικού δικαίου, η κυπριακή νομολογία έχει αναγνωρίσει ότι η αξίωση είναι ενοχική και όχι εμπράγματη αξίωση. Έτσι η αξίωση δεν δημιουργεί από μόνη της δικαίωμα σε μερίδιο στην περιουσία ούτε καθιστά τον δικαιούχο σύζυγο συνιδιοκτήτη στην περιουσία. Η ενοχική φύση της αξίωσης όμως δεν αποκλείει αντί της χρηματικής αποζημίωσης την ικανοποίηση της με αυτούσια απόδοση περιουσιακού στοιχείου. Θα πρέπει να θεωρήσουμε ότι στην Κύπρο, όπως και στην Ελλάδα, δεν είναι απαραίτητη η απόδειξη ειδικών περιστάσεων που να δικαιολογούν την αυτούσια απόδοση. Η χρηματική απόδοση συνεπώς δεν αποτελεί τον κανόνα παρά το ότι συνήθως είναι η πιο πρόσφορη λύση εκεί που ο ένας σύζυγος έχει συνεισφέρει μόνο μέρος της αξίας ενός περιουσιακού στοιχείου γιατί η αυτούσια απόδοση του μεριδίου θα είχε σαν αποτέλεσμα οι σύζυγοι να καταστούν συνιδιοκτήτες του ακινήτου και να χρειαστούν άλλες διαδικασίες για να διαχωρίσουν ή ρευστοποιήσουν τα μερίδια τους.

- Η δυνατότητα αυτούσιας απόδοσης περιουσιακού στοιχείου προβλέπεται ρητά στο άρθρο 14Ε του Νόμου που προβλέπει ότι «το Δικαστήριο έχει την εξουσία να εκδίδει διατάγματα για μεταβίβαση στον αιτητή περιουσίας του καθ' ου η αίτηση που συνιστά αντικείμενο της διαδικασίας ...»

Ο προσωποπαγής χαρακτήρας της αξίωσης

- Ο προσωποπαγής χαρακτήρας της αξίωσης προκύπτει από το άρθρο 15(β) και (γ) του Νόμου που προβλέπουν ότι αυτή δε γεννιέται, σε περίπτωση θανάτου του συζύγου, στο πρόσωπο των κληρονόμων του συζύγου που πέθανε και δεν εκχωρείται ούτε κληρονομείται, εκτός αν έχει αναγνωρισθεί συμβατικά ή αν έχει επιδοθεί αγωγή. Η διάταξη αυτή αναφέρεται στο πρόσωπο του δικαιούχου συζύγου και όχι του υπόχρεου. Έτσι σε περίπτωση θανάτου του δικαιούχου το δικαίωμα δεν εγείρεται προς όφελος των κληρονόμων του όμως σε περίπτωση θανάτου του υπόχρεου ο δικαιούχος μπορεί να κινηθεί εναντίον των κληρονόμων του. Όπως αναφέρθηκε στην υπόθεση ΕφΠειρ 911/2005:

«Οι κληρονόμοι του συζύγου που πέθανε δεν έχουν αξίωση συμμετοχής στα αποκτήματα του συζύγου που ζει, ενώ ο τελευταίος έχει αξίωση για την αύξηση της περιουσίας αυτού που πέθανε χωρίς να μπορούν οι κληρονόμοι να συμψηφίσουν τις εκατέρωθεν αξιώσεις. »
- Κατ' εξαίρεση σύμφωνα με το άρθρο 15(γ) το δικαίωμα μπορεί να κληρονομηθεί στην περίπτωση που ο δικαιούχος σύζυγος έχει καταχωρίσει και επιδώσει περιουσιακή αγωγή οπότε και η υπόθεση μπορεί να συνεχιστεί προς όφελος της περιουσίας του θανόντος συζύγου.

Η παραγραφή της αξίωσης

- Με βάση το άρθρο 15 του Νόμου η περιουσιακή αξίωση παραγράφεται 3 χρόνια μετά τη λύση ή ακύρωση του γάμου των συζύγων. Προβλέπει επίσης ότι σε περίπτωση που ο ένας σύζυγος καταχωρήσει περιουσιακή αίτηση μέσα στην προθεσμία, τότε ο άλλος σύζυγος μπορεί στα πλαίσια της διαδικασίας αυτής να ανταπαιτήσει τη δική του συνεισφορά στην απόκτηση της περιουσίας του άλλου συζύγου ανεξάρτητα αν η ανταπαίτηση αυτή καταχωρείται μετά τη πάροδο της προθεσμίας των τριών ετών.

Μείωση ή αποκλεισμός της αξίωσης

- Το άρθρο 17 του Ν.232/91 προβλέπει τα ακόλουθα:
 - «17.-(i) Το Δικαστήριο μπορεί να μην επιδικάσει στον ενάγοντα σύζυγο οποιοδήποτε ποσό με βάση το άρθρο 14 του παρόντος Νόμου ή να μειώσει το ποσό το οποίο αυτός θα εδικαιούτο με βάση το ίδιο άρθρο, αν αυτός-
 - (α) Έχει καταδικαστεί για φόνο ή ανθρωποκτονία του άλλου συζύγου
 - (β) έχει καταδικαστεί για φόνο ή ανθρωποκτονία τέκνου του άλλου συζύγου
 - (γ) έχει καταδικαστεί για εκ προθέσεως πρόκληση βαριάς σωματικής βλάβης στον άλλο σύζυγο ή σε τέκνο του
 - (δ) εγκατέλειψε χωρίς εύλογη αιτία το σύζυγο ή παρέλειψε να τον συντηρεί
 - (ε) συμπεριφέρθηκε προς τον άλλο σύζυγο ή τα τέκνα του κατά τρόπο ιδιαίτερα σκληρό ή ανήθικο:
 - (ii) Για τους σκοπούς του παρόντος άρθρου το Δικαστήριο λαμβάνει υπόψη την έναντι του ενάγοντα συζύγου συμπεριφορά του άλλου συζύγου.»

- Το άρθρο αυτό δεν έχει ακόμα ερμηνευτεί από το Ανώτατο Δικαστήριο. Το γεγονός όμως ότι ο Κωνσταντινίδης Δ. στην απόφαση **Παπαϊωάννου** θεώρησε σκόπιμο όταν παρέθεσε την πιο πάνω διάταξη να διευκρινίσει ότι «Δεν συζητούμε εδώ τη σοφία καμιάς πρόνοιας του Νόμου» είναι ενδεικτικό μιας αρνητικής κατ' αρχή προδιάθεσης της δικαιοσύνης έναντι των διατάξεων αυτών.
- Δεν υπάρχει αντίστοιχη διάταξη στον Ελληνικό Αστικό Κώδικα και άρα ούτε σχετική νομολογία του Αρείου Πάγου.
- Το άρθρο 17(ε) αναφέρεται σε ιδιαίτερα σκληρή και ανήθικη συμπεριφορά ως προϋπόθεση ενεργοποίησης της διάταξης και άρα είναι πολύ δύσκολο να στοιχειοθετηθεί. Οι άλλες διατάξεις επίσης αναφέρονται σε ακραίες περιπτώσεις πλην αυτής του άρθρου 17(δ) που αναφέρεται στην εγκατάλειψη η οποία μπορεί ευκολότερα να στοιχειοθετηθεί.
- Ακόμα και αν αποδειχθούν οποιαδήποτε από τα γεγονότα που περιγράφονται στο άρθρο 17, το Δικαστήριο δεν έχει υποχρέωση να προχωρήσει σε μείωση ή αποκλεισμό της συνεισφοράς. Το ζήτημα ανάγεται στη διακριτική του ευχέρεια με αποτέλεσμα το Δικαστήριο να δικαιούται παρά την απόδειξη οποιουδήποτε τέτοιου γεγονότος να αρνηθεί να μειώσει το ποσό που δικαιούται ο ενάγοντας σύζυγος νοουμένου ότι αιτιολογήσει την απόφαση του αυτή.

Ο συμβιβασμός των περιουσιακών απαιτήσεων

- Στην Αγγλία οι συμφωνίες συζύγων για επίλυση των περιουσιακών απαιτήσεων τους δεν θεωρούνται δεσμευτικές. Όπως αναφέρθηκε στην υπόθεση *Chydias v Chdhias* [1998] EWCA Civ 1966:

«an agreement for the compromise of an ancillary relief application does not give rise to a contract enforceable in law.»
- Στην υπόθεση **Κοζάκη v. Κοζάκη**(2002) 1 ΑΑΔ 1710 η εφεσείουσα είχε καταχωρίσει αγωγή στο Επαρχιακό Δικαστήριο με την οποία αξίωνε μέρος της περιουσίας που είχε αποκτηθεί από το σύζυγο της. Οι διάδικοι διευθέτησαν τις διαφορές τους με συμφωνία και ακολούθως η αγωγή αποσύρθηκε. Ο σύζυγος δεν τήρησε τις υποχρεώσεις του με βάση τη συμφωνία και η εφεσείουσα καταχώρισε αγωγή στο Επαρχιακό Δικαστήριο. Ενώ εκκρεμούσε η αγωγή ο σύζυγος προχώρησε σε περαιτέρω επιβάρυνση της περιουσίας που ήταν αντικείμενο της συμφωνίας από τις οποίες προέκυπτε ότι ο σύζυγος της την είχε εξαπατήσει. Έτσι τερμάτισε την επίδικη συμφωνία λόγω απάτης, καταχώρισε ειδοποίηση διακοπής της αγωγής και παράλληλα καταχώρισε αίτηση στο Οικογενειακό Δικαστήριο για επίλυση των περιουσιακών διαφορών. Το Οικογενειακό Δικαστήριο απέρριψε την αίτηση και το εφετείο επικυρώνοντας την απόφαση ανέφερε σε σχέση με το ζήτημα της συμφωνίας:

«Όλες οι διαφορές των διαδίκων μετατράπηκαν σε όρους που συμπεριλήφθηκαν στην έγγραφη συμφωνία της 2/2/99. Οι ίδιοι οι διάδικοι επέλεξαν τη μορφή του εξώδικου συμβιβασμού των απαιτήσεων τους, που είχε ως αποτέλεσμα την απόσυρση της σχετικής αγωγής. Η αποστολή επιστολής εκ μέρους της εφεσείουσας που είχε ως σκοπό την ακύρωση της συμφωνίας, δεν μπορούσε να επαναφέρει τα πράγματα στην προηγούμενη νομική τους θέση. Η πρωτόδικη απόφαση ότι η συμφωνία μετέφερε τη διαφορά των διαδίκων εκτός των προνοιών του Νόμου 232/91 είναι ορθή.»

- Με βάση το κοινοδίκαιο, ο συμβιβασμός απαίτησης μπορεί να αποτελεί αντιπαροχή που να οδηγήσει σε έγκυρη συμφωνία με την οποία ο ένας συμβαλλόμενος συμφωνεί όπως μη προωθήσει μια αξίωση του με αντάλλαγμα της αντιπαροχής που του παρέχεται από το άλλο μέρος.
- Οι συμφωνίες αυτές όμως υπόκεινται στις συνηθισμένες αρχές που διέπουν το δίκαιο των συμβάσεων. Έτσι αν η συναίνεση του ενός μέρους έχει ληφθεί σαν αποτέλεσμα εξαναγκασμού, ψυχικής πίεσης, απάτης ή ψευδών παραστάσεων τότε μπορεί να ακυρωθεί και το μέρος να δικαιούται να προωθήσει την αρχική του αξίωση.

- Η **Κοζάκη** στο βαθμό που θα μπορούσε να ερμηνευτεί ότι στηρίζεται στις αρχές του «compromise» παρουσιάζει σοβαρές αδυναμίες. Πρώτον, δεν επεξηγεί για ποιο λόγο δεν ακολουθούνται οι αρχές που αναφέρονται στο κοινοδίκαιο με βάση τις οποίες γεγονός συμφωνίες επίλυσης περιουσιακών διαφορών δεν αποτελούν δεσμευτικές συμφωνίες. Δεύτερον στο μέτρο που η **Κοζάκη** μπορεί να ερμηνευτεί ότι συμφωνίες επίλυσης περιουσιακών διαφορών δεν μπορούν να ακυρωθούν όπου για παράδειγμα είναι προϊόν εξαναγκασμού, απάτης, ψευδών παραστάσεων ή ψυχικής πίεσης, τότε αυτή είναι εντελώς λανθασμένη.

Προβλήματα στην εφαρμογή του Νόμου

- Ο αυθαίρετος χαρακτήρας της έννοιας του «αποκτήματος»
 - Η έννοια του αποκτήματος είναι από τη φύση της αυθαίρετη και μπορεί να οδηγεί σε αδικίες όπως φαίνεται στο εξής παράδειγμα:
 - Ο σύζυγος κατά την έναρξη της συμβίωσης έχει ένα οικόπεδο αξίας 100.000 € και 100.000 € καταθέσεις στην τράπεζα. Δεν έχει δάνεια ή υποχρεώσεις. Η σύζυγος έχει και αυτή 100.000 € καταθέσεις αλλά δεν έχει άλλη περιουσία ή υποχρεώσεις. Έτσι η καθαρή αξία της περιουσίας του συζύγου είναι 200.000 € και της συζύγου 100.000 €. Με την προοπτική του γάμου τους δίνουν από 100.000 € και αγοράζουν ένα διαμέρισμα αξίας 200.000 € το οποίο γράφεται στο όνομα του συζύγου. Παράλληλα ο σύζυγος πουλά το οικόπεδο του και επενδύει τα χρήματα του σε μια επιχείρηση η οποία όμως χρεοκοπεί με αποτέλεσμα η αξία της επένδυσης του να μηδενιστεί. Αμέσως μετά το ζευγάρι χωρίζει (αφού προηγουμένως είχαν τελέσει γάμο) χωρίς στο μεταξύ να έχουν αποκτήσει άλλη περιουσία ή να έχουν δημιουργήσει άλλες υποχρεώσεις. Η αξία του διαμερίσματος κατά το χρόνο της διάστασης παραμένει 200.000 €. Η καθαρή τελική περιουσία του συζύγου που είναι ο ιδιοκτήτης του διαμερίσματος είναι, λοιπόν, 200.000 € όση δηλαδή και η αρχική. Έτσι η αξία της περιουσίας του συζύγου δεν έχει διαφοροποιηθεί από την έναρξη της συμβίωσης μέχρι τη διάσταση με αποτέλεσμα να μην έχει επέλθει αύξηση της περιουσίας του και άρα η σύζυγος να έχει οποιαδήποτε διεκδίκηση με βάση το άρθρο 14 του Ν.232/91.

- ...
- Σε τέτοιες περιπτώσεις ο μόνος τρόπος να διεκδικήσει η σύζυγος το μερίδιο της στην αύξηση της περιουσίας του άλλου συζύγου είναι με την εφαρμογή των αρχών της επιείκειας (δηλαδή των αρχών των constructive και resulting trusts και του Proprietary Estoppel).
 - Αποξένωση ή κατασπατάληση περιουσίας από το σύζυγο κατά τη διάρκεια του γάμου
 - Ένας σύζυγος μπορεί κατά τη διάρκεια του γάμου να προβεί σε δωρεές περιουσίας του χωρίς τη συγκατάθεση του άλλου συζύγου ή σε κατασπατάληση περιουσιακών στοιχείων ή σε άλλες ενέργειες που έχουν σαν στόχο να μειώσουν την αξία της περιουσίας του σε περίπτωση διάστασης και άρα να μειώσουν το ενδεχόμενο διεκδίκησης από τον άλλο σύζυγο με βάση το άρθρο 14. Στο Γερμανικό Αστικό Κώδικα (άρθρο 1375) υπάρχει ειδική ρύθμιση με βάση την οποία σε τέτοιες περιπτώσεις η αξία της περιουσίας που αποξενώθηκε, κατασπαταλήθηκε κλπ προστίθεται στην αξία της τελικής περιουσία του συζύγου ώστε να αποφευχθεί η αδικία προς τον άλλο σύζυγο. Ανάλογη ρύθμιση όμως δεν υπάρχει στον Κυπριακό Νόμο.

- Η δυσκολία ή αδυναμία καθορισμού και υπολογισμού της αξίας της αρχικής ή τελικής περιουσίας
 - Πολλές φορές ο καθορισμός της αξίας της αρχικής περιουσίας είναι πολύ δύσκολος ή αδύνατος. Για παράδειγμα ένας διάδικος μπορεί να είναι επιχειρηματίας με μεγάλο αριθμό ακινήτων ή επιχειρήσεων σε διάφορες χώρες. Ακόμα και στην περίπτωση που ο διάδικος αποκαλύψει την περιουσία αυτή με βάση το άρθρο 14Α του Νόμου, και πάλι η αποτίμηση της αξίας της περιουσίας θα παραμένει ουσιαστικά αδύνατη.
- Η δυσκολία απόδειξης της συνεισφοράς
 - Από τη στιγμή που ο νόμος συνδέει την αξίωση συμμετοχής στο απόκτημα με την απόδειξη συνεισφοράς, οι διάδικοι είναι υποχρεωμένοι να προχωρούν στην προσκόμιση αναλυτικής μαρτυρίας για να αποδείξουν την ακριβή έκταση της συνεισφοράς αυτής. Αυτό δημιουργεί μεγάλες καθυστερήσεις και περιπλοκές στην απόδειξη τέτοιων υποθέσεων. Παράλληλα υπάρχει μεγάλη ασάφεια ως προς τον τρόπο υπολογισμού της συνεισφοράς εκεί όπου η συνεισφορά δεν είναι χρηματική, για παράδειγμα στην περίπτωση της συζύγου η οποία μένει σπίτι για να μεγαλώσει τα παιδιά.